

De Vries

woord "oppergezag" al een hele tijd in onze Grondwet staat. Het enige wat veranderd is, is dat er vroeger "de Koning" en nu "de regering" staat. Dit geeft natuurlijk toch uitdrukking aan de wens van wat meer helderheid omtrent wie hier nu eigenlijk de verantwoordelijkheid voor draagt. Dit zal in zeer vroege tijden wel anders geweest zijn. En ik geloof dat het ook voor degenen die bij de krijgsmacht werken, nog wel een zekere betekenis heeft om dit oude woord te hanteren. Een oud woord behoeft niet altijd vervangen te worden door een magerder uitdrukking en het woord "oppergezag" is zo helder als glas. Er is verder ook geen twijfel over gezag, en hierover ook niet. Met dit woord weten wij dat wij een historische lijn volgen: de leiding van de krijgsmacht berust bij de regering. Het lijkt mij dat het in dit stadium geen zin heeft, hier nog veel langer bij stil te staan, want wij kunnen dit vandaag toch niet veranderen. Deze kwestie lijkt mij ook niet van een zodanige importantie dat ze het stemgedrag zou moeten beïnvloeden.

Wat het raadgevend referendum betreft, uiteraard heeft de heer Jurgens gelijk. Ik had ook eigenlijk het gevoel dat hij een retorische vraag stelde, toen hij dit aan de orde stelde. Bij een referendum opereert de regering anders dan de bevolking, dat is waar, en het woord "initiatief" was zeker niet goed gekozen.

Ik hoop dat de minister van Defensie nog antwoord zal willen geven op de vraag van de heer Pitstra over de VN-acties. Ik heb mijn onkunde op dit gebied al bekend, dus ik hoop dat de minister van Defensie mij te hulp komt.

□

Minister De Grave: Voorzitter! Zo'n collegiale oproep kan ik natuurlijk nooit weigeren. Het is overigens een begrijpelijke, maar wel heel brede vraag, waarop ik het antwoord ook niet meteen paraat heb. Het lijkt mij goed, de door mij aangekondigde discussie naar aanleiding van artikel 100, tweede lid, te gebruiken om te bezien of het om informatie gaat die van belang kan zijn voor een beoordeling van de voorgestelde regeling. Wij kunnen er natuurlijk allemaal vreselijk spannende dingen bij bedenken, maar voorzover ik er ervaring mee heb, gebeuren er op dat punt veel minder spannende

dingen als wij denken bij het zien van James Bond-films.

Dan de kwestie van het belang. Uiteindelijk kun je natuurlijk niet alles in de Grondwet regelen. Er zijn weinig politieke onderwerpen van een zodanige importantie dat ze zo grondig bekeken zullen worden als de bijzonder ingewikkelde vraag, wanneer je de krijgsmacht inzet. Je zult er op een gegeven moment op moeten vertrouwen dat de wetgever, de regering onder controle van het parlement, dat afweegt. Nu de uitspraak doen dat de krijgsmacht niet zal worden ingezet voor een economisch belang, is niet goed mogelijk. Die vraag is zeer breed en in tien jaar kan de situatie zodanig veranderen dat het oordeel daarvoor ook heel anders wordt. Ik geloof niet dat je zoiets moet uitsluiten. Nu is aangegeven, waarvoor de krijgsmacht kan worden ingezet: voor de verdediging van het grondgebied en voor internationale vredesoperaties. Maar er zijn situaties denkbaar waarin een nieuwe afweging gemaakt dient te worden; ik denk niet dat het mogelijk is om nu in de Grondwet uit te sluiten dat de regering onder controle van het parlement zo'n afweging zou maken.

De heer Jurgens (PvdA): Nu gaat de minister wel iets te ver, ik denk dat de Grondwet er wel degelijk voor is om bepaalde dingen uit te sluiten. De inzet van de krijgsmacht voor de belangen van het Koninkrijk kan dus een beperkt aantal dingen betreffen, en bijvoorbeeld niet wat stadhouder Willem II met het bestuur van Amsterdam heeft gedaan.

Minister De Grave: Het lijkt mij ook niet waarschijnlijk dat daarvoor de instemming van het parlement zou worden verkregen. Ik vind het als Amsterdammer overigens wel een heel goed voorbeeld. Ik ging evenwel op de heer Pitstra in, die erop wees dat dit toen in Indonesië is gebeurd en dat we dat niet meer wilden hebben, zodat het maar even in de Grondwet moest worden uitgezonderd. Daar reageerde ik even op, want dat is natuurlijk wat moeilijk. Maar als het gaat om de historie van deze Grondwetsbepaling, dan denk ik dat deze discussie helder is. Ik denk echter dat we niet verder kunnen gaan en dat ik hier niet even ex cathedra kan verklaren dat al die toekomstige hypothetische situaties in strijd met de Grondwet zijn, als er

zo'n discussie kan plaatsvinden. Dat lijkt me erg moeilijk.

Tot slot, voorzitter, nog een opmerking van mijn kant over de term oppergezag. Je kunt er lang en breed over praten, maar in discussies met bevelhebbers van krijgsmachtdelen is het nog wel eens ingewikkeld vast te stellen wat er nu precies valt onder de bevoegdheid van een bevelhebber, die een zekere mate van gezag uitoefent over zijn krijgsmachtdeel: een bevelhebber van de landmacht, een bevelhebber van de marine. Daar is toch wel een gevoel dat dit een persoon, een man, met bepaalde bevoegdheden is, zeker ook in tijden van oorlog of crisis. Dat er nog eens nadrukkelijk in de Grondwet staat dat het oppergezag te allen tijde bij de regering blijft berusten, kan in zo'n situatie zeker geen kwaad. Ik zeg hier niet mee dat het daarom noodzakelijk is, omdat we het nog steeds niet weten, maar het kan in die situatie geen kwaad, denk ik, dit nog eens even goed in de Grondwet verankerd te hebben.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De voorzitter: Ik stel vast, dat dit wetsvoorstel met algemene stemmen is aangenomen en mitsdien met de door de Grondwet vereiste versterkte meerderheid van twee derden van de uitgebrachte stemmen.

Sluiting 19.16 uur

Besluiten en ingekomen stukken

Lijst van besluiten

De voorzitter heeft na overleg met het College van senioren besloten om:

a. de plenaire behandeling van de volgende wetsvoorstellen te doen plaatsvinden op:
27 juni 2000

Gemeentelijke herindeling in de Over-Betuwe (26903);
4 juli 2000

Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en de Wet op het voortgezet onderwijs in verband met de modernisering van de universitaire opleiding tot eerstegraads leraar voortgezet onderwijs (26692);

Besluiten en ingekomen stukken

Voorschriften ten behoeve van de instroom van leraren in het primair en voortgezet onderwijs (Interimwet zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs) (27015); 5 september 2000

Notitie "Hiërarchie der normen in Europees recht" (25922, R1613, EK nr. 62d);

b. het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsvoorstellen door de vaste commissies voor

Sociale Zaken en Werkgelegenheid te doen plaatsvinden op 20 juni 2000:

Wijziging van de Wet arbeid vreemdelingen in verband met het vergroten van de effectiviteit van de uitvoering en de verbetering van de handhaving van die wet (27022);

Wijziging van de Wet inkomensvoorziening kunstenaars teneinde kunstenaars met een eigen woning niet langer van een beroep op de Wet inkomensvoorziening kunstenaars uit te sluiten (27035);

Onderwijs

te doen plaatsvinden op 20 juni 2000:

Voorschriften ten behoeve van de instroom van leraren in het primair en voortgezet onderwijs (Interimwet zij-instroom leraren primair en voortgezet onderwijs) (27015).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de voorzitter terzake gedane voorstellen:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Algehele herziening van de Vreemdelingenwet (Vreemdelingenwet 2000) (26732);

Samenvoeging van de gemeenten Sittard en Geleen (26968);

Samenvoeging van de gemeenten Broekhuizen, Grubbenvorst en Horst (26969);

Samenvoeging van de gemeenten Venlo en Tegelen en Belfeld (26970);

Invoering van de Vreemdelingenwet 2000 en daarmee verband houdende wijziging van diverse wetten alsmede intrekking van de Wet gemeentelijke zorg voor houders van een voorwaardelijke vergunning tot verblijf (Invoeringswet Vreemdelingenwet 2000) (26975);

Wijziging van de Wet arbeid vreemdelingen in verband met het vergroten van de effectiviteit van de uitvoering en de verbetering van de handhaving van die wet (27022);

Wijziging van de artikelen 19 en 77 van de Ziekenfondswet, artikel 62

van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten en artikel 51 van de Wet financiering volksverzekeringen (27086);

Wijziging van de Wet op bijzondere medische verrichtingen en enige andere wetten (27090).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen worden gesteld van de desbetreffende commissies;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, ten geleide van de geannoteerde agenda van de Algemene Raad d.d. 13 juni 2000 (griffiennr. 125676);

een, van alsvooren, ten geleide van het op 11 februari 2000 te 's-Gravenhage totstandgekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Oezbekistan inzake wederzijdse administratieve bijstand in douanezaken (Trb. 2000, 17), alsmede een toelichtende nota bij dit verdrag (griffiennr. 125686);

een, van alsvooren, ten geleide van het op 13 januari/22 april 1999 te Tel Aviv/Jeruzalem totstandgekomen verdrag tot wijziging van de op 23 oktober 1950 te Jeruzalem totstandgekomen Luchtvaartovereenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Israël (Trb. 2000, 55), alsmede een toelichtende nota bij dit wijzigingsverdrag (griffiennr. 125692);

een, van alsvooren, ten geleide van de geannoteerde agenda van de Europese Raad te Feira d.d. 19 en 20 juni 2000 (griffiennr. 125703);

een, van alsvooren, ten geleide van het op 10 januari 2000 te Londen totstandgekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland inzake luchtdiensten tussen en via de Britse overzeese gebieden Anguilla, de Bermuda-eilanden, de Britse Maagdeneilanden, de Caymaneilanden, Montserrat en de Turks- en Caicoseilanden, enerzijds, en de Nederlandse Antillen, anderzijds, met bijlage (Trb. 2000, 35), alsmede een toelichtende nota bij dit verdrag (griffiennr. 125693);

een, van alsvooren, ten geleide van het verslag van de Algemene Raad d.d. 13 juni 2000 (griffiennr. 125676.1);

een, van de minister van Justitie, inzake heroriëntatie sanctiestelsel voor volwassene (griffiennr. 125265.1);

een, van de staatssecretaris van Justitie, ten geleide van een concept algemene maatregel van bestuur wijziging Besluit rechtsbijstand- en toevoegcriteria en het Besluit draagkrachtcriteria rechtsbijstand (griffiennr. 125673);

een, van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, ten geleide van de mei-circulaires gemeentefonds en provinciefonds (griffiennr. 125674);

een, van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, ten geleide van het advies van de Onderwijsraad inzake de beleidsbrief bestuurlijke vormgeving kennisnet (griffiennr. 125685);

een, van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, ten geleide van het besluit tot deelname rijk aan Overijssels Archief (griffiennr. 125694);

een, van de minister van Financiën, ten geleide van het verslag van de Ecofin Raad van 5 juni 2000 te Luxemburg (griffiennr. 125655.1);

een, van de staatssecretaris van Financiën, ten geleide van de evaluatie van de Invoeringswet bestuurlijke boeten (24800) (griffiennr. 125667);

een, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, ten geleide van een ontwerp algemene maatregel van bestuur houdende wijziging van het Besluit verwijdering wit- en bruingoed (griffiennr. 125682);

een, van alsvooren, inzake verduidelijking van artikel 26 Wet voorkeursrecht gemeenten (griffiennr. 125707);

een, van de staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, ten geleide van het rapport "Perspectief op Wonen" (griffiennr. 125681);

een, van alsvooren, ten geleide van het besluit van 11 mei 2000, houdende wijziging van het Besluit huurprijzen woonruimte (vervanging bijlage III) (griffiennr. 125714);

een, van de minister van Verkeer en Waterstaat, inzake voortgang tracéwet-procedure N9 Koedijk de Stolpen en A2 Rondweg Den Bosch (griffiennr. 123185.1);

een, van de minister van Economische Zaken, ten geleide van het AER-advies naar aanleiding van het briefadvies Verantwoordelijkheden energiebesparingsbeleid (griffiennr. 125691);